

Rekommendationer inför anställning av ST-läkare med utländsk utbildning

Med Europas ökade rörlighet av arbetskraft och ett stort tillflöde av läkare med utländskutbildning vill SPF försöka ge stöd i beslutsprocessen för verksamhetschefer och studierektorer inför anställning av ST-läkare i psykiatri med utländsk bakgrund.

Bakgrund

Enligt EU/EES¹ direktiv ska arbetskraften vara fritt rörlig inom Europa. Under de senaste åren har de skandinaviska länderna fått ett ökat inflöde av läkare med utländsk utbildning som söker ST i psykiatri. Skandinaviska ST-utbildningar anses vara av hög kvalitet men läkaröverskott, arbetsmiljö, lön och forskningsmöjligheter i hemlandet kan också bidra till att göra Sverige attraktivt. De Skandinaviska länderna har läkarbrist och har aktivt rekryterat i Europa de senaste åren.

EU/EES direktiv

Erkännande av yrkeskvalifikationer i ett EES-land baserar sig på ett [EG-direktiv \(2005/36/EG\)](#) som innebär att medlemsländerna ömsesidigt erkänner formella kvalifikationer. *Det är inte tillåtet att hindra någon från anställning pga. nationalitet eller språk men väl att kräva att den sökande har vissa kvalifikationer eller examensbevis, yrkeserfarenheter eller språkkunskaper för att kunna få anställning.* Det är lagligt att kräva att den arbetssökandes språkkunskaper motsvarar den nivå som är behövlig för att kunna utföra arbetsuppgifterna på ett bra sätt.²

Grundläggande förutsättningar

Läkare med grundutbildning tillhör de yrken där legitimationen utfärdas enligt direktivets ordning för obligatoriskt och automatiskt erkännande. För det krävs att ett examensbevis har erhållits i ett medlemsland och står upptaget i punkten 5.1.1 i bilaga V till direktivet.³ Av bilagan framgår vilken benämning examensbeviset ska ha, vilket organ som ska ha utfärdat det, vilket behörighetsbevis som ska medfölja samt vilket referensdatum som gäller.

Socialstyrelsens uppdrag

Socialstyrelsens Tillsynsavdelning, Enheten för Behörighet och Patientsäkerhet prövar och utfärdar legitimationer, specialistkompetensbevis, intyg med mera till såväl svensk som utländsk personal i hälso- och sjukvården.

¹ EU, Norge, Island, Schweiz och Liechtenstein

² http://ec.europa.eu/youreurope/nav/sv/citizens/working/free-circulation/index_sv.html#2439_4

³ [EG-direktiv \(2005/36/EG\)](#)

Utbildningsbakgrund

Det utkristalliserar sig fyra olika grupper av läkare i Sverige som kan vara aktuella att anställa inom psykiatri.

1. Läkare utbildade vid svenska universitet

Utbildningen är 5,5 år, bedrivs på svenska, innehållet är upplagt utifrån svenska förutsättningar, utbildningen omfattar svensk sjukvårdsjuridik, samhällsmedicin, sjukvårdssvenska och svensk sjukvårdskultur.

Psykiatri är ett av de kliniska basämnena man studerar. Legitimation ges efter godkänd AT-tjänstgöring om 21 månader efter avlagt AT prov, skriftligt och muntligt.

2. Läkare med svensk bakgrund utbildade vid utländska universitet

Utbildningen bedrivs oftast på engelska men är upplagd utifrån utbildningslandets förutsättningar, landets sjukvårdsjuridik och sjukvårdskultur. Psykiatri som ämne kan vara styvmoderligt hanterat. Ofta är utbildningen 6- årig med färre inslag av klinisk praktik och legitimation erhålls direkt efter skriftlig slutexamen. Det finns inget krav på allmäntjänstgöring eller motsvarande klinisk tjänstgöring. Svensk legitimation erhålls med automatik om studierna genomförts i EU/EES-land. Läkaren har liten eller ingen kunskap om svensk samhällsmedicin, sjukvårdens struktur, kultur, juridik eller psykiatrisk juridik. Läkaren kan ha liten kunskap om sjukvårdssvenska.

2008 läste 5 889 personer till läkare i Sverige och 2 416 svenskar läste i utlandet.⁴ Fördelningen i de vanligaste studieländerna var: Polen(648), Danmark(590), Ungern(291), Rumänien(200), Tjeckien(102), Storbritannien(88), Tyskland(40).

3. Läkare utan svensk bakgrund utbildade vid universitet inom EU/EE.

Läkarens grundutbildning kan vara av varierande kvalitet. Grundutbildningen kan inte bara variera mellan länder, när det gäller längd och omfattning, utan även inom landet beroende på vilket Universitet eller Institut man studerat på. Psykiatri som ämnesområde kan vara styvmoderligt behandlat. Oftast har kliniskt orienterande delar inte varit så framträdande. Läkaren har erhållit sin legitimation utan krav på AT eller motsvarande klinisk fördjupning. Läkaren kan vanligen inte språket, svensk samhällsmedicin, sjukvårds -struktur, -kultur, -juridik eller psykiatrisk juridik.

4. Läkare utbildade vid universitet utanför EU/EES

Läkare som kommer från land utanför EU/EES prövas individuellt av socialstyrelsen. Läkaren måste i en lång process före legitimation bevisa att hon/han har tillägnat sig medicinska kunskaper, svenska språket samt sjukvårdsjuridik och samhällsmedicin. Därefter krävs svensk AT-tjänstgöring.

⁴ <http://www.csn.se/press/pressmeddelanden/1.4932>

Legitimation

Legitimationen är ett uttryck för att en yrkesutövare står under samhällets tillsyn och har godkänts för yrkesverksamhet inom det område legitimationen avser. Legitimationens huvudfunktion är att vara en garanti för att personalen har en viss kunskapsnivå och vissa personliga egenskaper. Den utgör också en varudeklaration av personalens kvalifikationer. Rätten till legitimation förbehålls sådana grupper av yrkesutövare som har en självständig

yrkesfunktion med kvalificerade arbetsuppgifter och ett särskilt ansvar för patienternas säkerhet i vården och som i inte oväsentlig utsträckning vänder sig direkt till allmänheten, t ex i egenskap av fria yrkesutövare.

Den 1 januari 1999 trädde lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område i kraft. Lagen innehåller bland annat bestämmelser om legitimation, ensamrätt till yrke, skyddad yrkestitel och skyddad specialistbeteckning för ett antal vårdyrken. Ändringar i lagen infördes den 1 april 2006.⁵

Grupp 2 och 3 ovan

För att få svensk legitimation krävs vidimerade kopior på:⁶

1. Fullständigt ifylld ansökningsblankett
2. Personbevis
3. Examensbevis som läkare med grundutbildning
4. Behörighetsbevis sk. European Certificate of Current Professional Status
5. Intyg om förvärvade färdigheter.

Grupp 4 ovan

Som utländsk läkare utanför EU/EES området krävs för ansökan om svensk legitimation goda kunskaper i svenska språket, godkänt medicinskt kunskapsprov, kurs i samhälls- och författningskunskap och godkänd allmäntjänstgöring.⁷

1. För prövning av utländsk utbildning krävs vidimerade kopior på.
 - i. Personbevis/kopia på pass
 - ii. Examensbevis
 - iii. Legitimation
 - iv. Ev. tjänstgöringsintyg
2. Prov i svenska språket med godkänt resultat.
 - i. Högskolekompetens som motsvarar lägst betyget Godkänd i kärnämnet svenska kurs B eller kärnämnet svenska som andraspråk kurs B vid gymnasial vuxenutbildning
3. Godkänt medicinskt kunskapsprov(TULE) med skriftliga och praktiska moment
4. Allmäntjänstgöring (AT).
5. Godkänd kurs i samhälls- och författningskunskap.

⁵ <http://www.socialstyrelsen.se/ansokaomlegitimationochintyg/legitimation/vadinnebarlegitimation>

⁶ <http://www.socialstyrelsen.se/ansokaomlegitimationochintyg/legitimation/utbildadieu,norge,islandellerschweiz/Sidor/lakare.aspx>

⁷ <http://www.socialstyrelsen.se/ansokaomlegitimationochintyg/legitimation/utbildadiannatland/Sidor/lakare.aspx>

Ansvarsområden

Socialstyrelsen prövar och utfärdar legitimation för läkare utbildade i Sverige och inom EU/EES länder. I och med [EG-direktiv \(2005/36/EG\)](#) har socialstyrelsen skyldighet att mot vidimerade kopior utfärda legitimation för EU/EES utbildade läkare. Det innebär att socialstyrelsens ansvarsområde *inte* är att tillgodose att läkaren har korrekta språkkunskaper, kunskap i svensk samhällsmedicin, sjukvårdens -struktur, -kultur, -juridik och psykiatrisk juridik. Socialstyrelsen har heller inte ansvar för läkarens kliniska kompetensnivå.

Verksamhetschefens ansvarsområde

I förordningen om verksamhetschef inom Hälso- och sjukvård, 1996:933 klargörs verksamhetschefen uppdrag att säkerställa att personal vid anställning har adekvat utbildning och kompetens för att kunna fullgöra sitt uppdrag.

Oavsett att formella krav saknas på att läkare utbildade i EU/EES land har klinisk kompetens eller kunskap i svensk samhällsmedicin, sjukvårdsstruktur, eller sjukvårdsjuridik är det ett ansvar för verksamhetschefen att tillse att sedvanliga reella kompetenskrav, inklusive språkkunskaper, ställs på den sökande.

Klinisk erfarenhet

För att säkerställa patientsäkerhet och god vård ska ST-läkaren ha goda psykiatriska och somatiska grundkunskaper samt vara kliniskt kunnig. ST läkaren ska kunna handleda AT-läkare och underläkare i sitt arbete. För psykiatriska patienter är det också viktigt att ST-läkaren har god kompetens att bedöma, handlägga och behandla vissa somatiska tillstånd och även vara kunnig i akutmedicinska tillstånd. Det kan få besvärande konsekvenser för patienten och den enskilde läkaren om denne inte har tillräckligt av den kompetensen. Bristen på klinisk erfarenhet kan också innebära att dessa läkare bedöms vara mindre kompetenta trots att de i många fall kan ha en gedigen teoretisk utbildning.

Samhällsmedicin och sjukvårdsstruktur

Det är av stor vikt att förstå inom vilken struktur läkaren arbetar. Att ha grundläggande kunskap om sjukvårdsstruktur och samhällsmedicin är ett bra sätt att snabbare acklimatisera sig till svenska förhållanden.

Sjukvårds juridik

För att utöva läkaryrket krävs kunskap om lagar, författningar och direktiv som styr svensk hälso- och sjukvård. Goda kunskaper krävs för att läkaren ska förstå sina rättigheter och skyldigheter och för att kunna säkerställa patientsäkerheten. ST-läkare som får anställning inom psykiatri behöver dessutom ha grundläggande kunskaper om psykiatrisk juridik samt ha någon förståelse för rättssystemet. Det bör observeras att svenska läkare som utbildats i EU/EES land har lika stort behov av detta som andra utländskt utbildade läkare trots att inga formella krav finns.

Sjukvårskultur

Den enskilde läkaren förväntas bemöta patienter korrekt enligt svenska normer och kunna samarbeta med olika personalgrupper. Det är viktigt för läkaren att förstå synsätt, värderingar, oskrivna regler och etiska frågeställningar som hon/han kommer att möta inom svensk sjukvård.

Språk

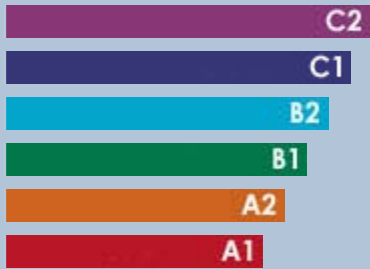
Reglerna inom EU/EES innebär att inget land får ställa nationella regler som förhindrar rörlighet av tjänster. Det innebär att ansvaret för att säkerställa att det finns adekvata språkkunskaper ligger på arbetsgivaren.

Att behärska svenska är särskilt viktigt inom psykiatri där språket är ett viktigt redskap. Europarådet har nivåindelade språkkunskaper för att en likvärdig bedömning om den enskildes språkkunskaper ska kunna göras, se nedan.

Språkravet för utbildade läkare utanför EU/EES området är högskolekompetens i svenska motsvarande B2 som ska kombineras med kunskap inom det professionella språket. TISUS (Test i svenska inför universitet och högskolestudier) motsvarar C1.

Bilaga 1

EUROPARÅDETS NIVÅSKALA

Nivåbeskrivning:

A1

Jag kan förstå och använda mycket enkla ord och fraser som har att göra med de mest grundläggande och konkreta situationerna i vardagslivet. Jag kan presentera mig själv och andra och ställa frågor om t ex namn, var och hur någon bor, var någon jobbar och jag kan själv svara på liknande frågor. Jag kan kommunicera hjälpligt på ett mycket enkelt sätt om samtalspartnern talar långsamt och tydligt och är beredd att hjälpa mig.

A2

Jag kan förstå fraser och de vanligaste orden som har att göra med personliga förhållanden (t ex mycket grundläggande person och familjeinformation, shopping, närgeografi, arbetssituationen). Jag kan kommunicera i enkla och vanemässiga sammanhang och kräver ett enkelt och direkt utbyte av information om vardagliga ämnen och aktiviteter. Jag kan använda ett antal fraser för att på ett enkelt sätt beskriva min familj och andra människor, hur jag lever och bor, min utbildningsbakgrund och mitt nuvarande eller senaste jobb.

B1

Jag kan förstå huvuddragen i tydligt standardspråk som berör kända förhållanden som man regelbundet möter i arbetet, skolan och på fritiden. Jag kan hantera de flesta situationer som kan uppstå under resor i ett område där språket talas. Jag kan oförberedd ge mig in i samtal om ämnen som är kända och som är av personligt intresse eller berör det vardagliga livet (t ex familjen, arbetet, resor). Jag kan länka ihop fraser på ett enkelt sätt för att beskriva erfarenheter och skeenden, mina drömmar, förhoppningar och mål. Jag kan ge skäl och förklaringar till mina åsikter och ambitioner.

B2

Jag kan följa huvuddragen i komplexa texter om konkreta såväl som abstrakta ämnen. Inom mitt specialområde förstår jag även fackdiskussioner. Jag kan kommunicera med så pass hög grad av ledighet och spontanitet att ett samtal med en infödd samtalspartner förlöper i stort sett problemfritt. Jag kan uttala mig klart och detaljerat om ett stort antal varierande ämnen, jag kan förklara min ståndpunkt i en problemsituation och kan diskutera olika lösningars för- och nackdelar.

C1

Jag kan läsa en stor mängd krävande, även längre texter, och är medveten om både konkret och underförstått innehåll. Jag kan uttrycka mig nästan helt spontant och obehindrat; det händer mycket sällan att jag uppenbart letar efter ord. Jag kan använda språket flexibelt och effektivt för sociala och yrkesmässiga ändamål. Jag kan uttala mig klart och välstrukturerat om komplexa sakförhållanden, jag kan ge utförliga beskrivningar eller rapporter och kan väva samman punkterna språkligt och innehållsmässigt.

C2

Jag kan utan problem förstå så gott som allt som jag hör eller läser. Jag kan återge sakförhållanden och argument ur olika skriftliga eller muntliga källor i en sammanhållen framställning. Jag kan uttrycka mig i så gott som alla situationer spontant och helt flytande; jag kan förstå och använda stilvariationer och andra finesser (t ex ironi). Mitt språk är korrekt och varierat och jag har utvecklat en personlig stil.